

com a conseqüència de la tradició erudita iniciada pel Cronicó de Domènec, fi del S. XI, i continuada pels successius crònics d'Alaó del S. XII (Abadal, *P. i R.*, 18 ss.). Val a dir que en els documents més antics la cosa és menys constant, però al capdavant importa poc perquè el que apareix en aquests és quasi solament l'adjectiu: *Ripacorrens* anys 955 i 966 (Abadal, números 166 i 179), *Ripacurtiensis* un poc més tard, però *valle Ripacurcana* en el que sembla ésser el més antic testimoni autèntic del mot, any 905 (Abadal, núm. 106).

Ara bé, en el cas de l'adjectiu, essent àtona la vocal, a penes interessa, com a indicatiu del seu timbre romànic, que sigui *o* o *u*. L'únic testimoni documentat del substantiu que veig en un document de l'època més arcaica és *valle Ripacorca*, ja més tardà, de l'any 939 (Abadal, núm. 146), i al capdavant això tampoc no s'oposa a una *ó* tancada (mentre que la *u* sí que s'oposa a una *ò* oberta). 1014: «chastro *Ripacurza*» (SerranoS., *NHRbg.*, 383).

El que és constant en el llatí medieval és la *-c-* pretònica. I en català es troba quasi sempre *-g-*, però tanmateix *Ribacorça* en un document català de 1305 (*BABL* VI, 51). De manera que res no s'oposa a mirar el cas com a paral·lel al de *regonèixer* al costat de *reconèixer* o al de *Mamagastre* (*Montmagastre*) *mamma castr*, com un cas de *c-* inicial sonoritzada per la unió constant amb un element proclític.

En canvi, sí que em sembla difícil de conciliar la constància de la *-c-* llatina i el timbre tancat de la *o* amb l'etimologia proposada per Rohlf's (*Bh. z. ZRPb.* LXXXV, § 112): Barèges *gôrso*, gascó pirinenc *bouerce* «prècipice, ravin» (Sarrieu, «Bouts dera Mountainho», XXIV, 78), que potser ve del gal **görtia* «haie», llemosí *gôrso* «haie», «lieu rempli de décombres ou de pierres», també molt freqüent a la toponímia del Cantal (veg. el diccionari d'Amé, amb testimonis des de 1237).

Increïble. Si la *-c-* de *Ripacurtia* fos deguda a una falsa llatinització no seria tan constant; i, al contrari, una *-g-* originària, davant labial, almenys ocasionalment desapareixeria. D'altra banda és clar que no es pot pendre seriosament l'etimologia dels papers de la família Bardaxí de Graus (S. XVII): «de un pretor que lo gobernaba [el condado de Ribagorza], llamado *Curcio Ripa*» (*Bu. Ass. Exc. Cat.* XI, 115).

No hi ha dubte que el primer component és el ll. *RĪPA*, i segurament amb el sentit específic que té avui *riba* a la nostra comarca, és a dir 'pendent escarpat format per una ensulsiada de terra guixenca o argilosa'.

Les ensulsiades (allà *solsuïts*, *solsiders*) són extraordinàriament freqüents avui a tota Ribagorça, molt més encara que a la veïna Conca de Tremp, on és famosa la que destruí l'antic poble de Puigcercós. Recordo, entre altres moltíssims casos actuals, la impressió de terror pintada a la cara de la masovera de Ca del Nen de Cornudella quan em descrivia els sorolls sords i subterranis amb què havia començat el gran *solsider* que amenaça la seva propietat. Però els casos més an-

tics, i ja datables almenys des del S. X, són en munió: veg. el que dic de *Rallui*, més amunt (s. v. *Beranui*, nota).

L'excel·lent subjecte meu de Claravalls, ancià de més de vuitanta anys, va haver de fer mitja hora de marxa de muntanya per ensenyar-me l'únic indret practicable, entremig d'un veritable dedal d'ensulsiades, que em conduiria fins a Berganui, si encertava l'itinerari que, de dalt estant de la timba, em mostrava fins al final; i encara em sonen a les orelles les paraules que em repetia commogut, des de lluny, quan jo anava baixant: «no 's cale per las *ribaaas!*», pronunciades en català local, però amb la característica entonació aragonesa.

Aquest és ben bé el país de les *ribes tallades*. I no seria sorprenent que això s'hagués anomenat amb un **CŪRTIUS*, -A, derivat, amb el sufix adjectival -IUS, del verb *CURTARE* que ha donat *cortar* a l'Aragó.

És més, fóra també possible i versemblant d'admetre, que el nom primitiu fos *RIPA CŪRTA*, amb *CŪRTUS* 'tallat', com a participi truncat de *CURTARE*, des d'on s'hauria format l'adjectiu *RIPACURTIANUS* (documentat, com hem vist, abans que el substantiu *Ribagorça*, encara avui més popular que aquest, i més tard variat artificialment en *Ripacurtiensis*, que no arribà mai a entrar en l'ús oral).

Oblidat *RIPA CURTA*, la necessitat de furnir un paral·lel a *Pallars*, obligaria més endavant a crear el secundari *Ripacurtia* > *Ribagorça*. *Corto* amb el valor de *cortado* figura, per exemple, en el text aragonès Vidal Mayor, de mitjan S. XIII (I, 60, 4), en un vell refrany castellà citat ja per Juan Ruiz i d'altres (*Hisp. Rev.* IX, 32); i encara s'usa en el portuguès d'Èvora (*RLus.* XXXI, 155).

És una hipòtesi potser condemnada a no passar mai de suposició versemblant, però contra la qual no es veuen objeccions de pes. En tot cas, en una o altra d'aquestes dues formes, em sembla clar que la segona meitat de *Ribagorça* deu derivar del verb *CURTARE* 'tallar'.

Etimologia ja publicada en la «Revue de Linguistique Romane» XXIII (1959), 35-63, 304-38 i en *E.T.C.* II, 137-141. Fins Rohlf's quedà convençut, i esborrà (en la seva 2a. ed.) la seva teoria etimològica de *Ribagorça*.

1 Pel que he dit del nom *La Baella* (veg. *Baells*) es veu que aquesta configuració ja existia des d'antic, sembla que des del temps en què encara s'usaven plurals neutres en -a.

La RIBAMPIEDRO

Oït: *la ribampiédro*. La gran «esvomegada» o ensulsiada damunt Erill al NNO. del poble; visible des de pertot, poc al NNE. de Basco i a l'altura d'aquestes bordes. Els aires són d'un topònim format amb el nom propi *PETRUS* però no dubtem que això és enganyós: l'objecció de no presentar diftong aquest nom en les llengües hispàniques ni pirinenques és poc important però un fenomen geològic sens dubte mil·lenari, un es-